

Kroz PRISTUPANJE ka PRAVDI

Fond za humanitarno pravo

Teme biltena **kroz PRISTUPANJE ka PRAVDI** odnose se na prepreke i rešenja za uspostavljanje vladavine prava i odgovornosti u vezi sa zločinima počinjenim u nedavnoj prošlosti i težiće afirmisanju potreba pojedinaca i društva koje proističu iz tog iskustva, a u okviru pregovora o članstvu Srbije u EU.

broj 10
avgust 2015

Izvući pouke iz prošlosti i trajno ih pamtiti¹

Intervju sa dr Vladimirom Orlićem, predsednikom Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje EU-Srbija, Narodna skupština Republike Srbije

Srbija je država sa teškim nasleđem oružanih sukoba iz 1990-ih. Sudeći prema brojnim dokumentima i izjavama zvaničnika EU, važnost rešavanja otvorenih pitanja u vezi sa počinjenim ratnim zločinima i kršenjima ljudskih prava jesu važni elementi u njenim odnosima sa Srbijom. Da li je i Srbija prepoznala važnost rešavanja ovih problema?

dr Vladimir Orlić
(European Union 2014 EP/Dossmann Marc)

¹ Zbog organiziranog prostora koji nudi format biltena kroz PRISTUPANJE ka PRAVDI intervju sa dr Vladimirem Orlićem objavljujemo u skraćenoj formi, dok integralnu verziju intervjuja možete pročitati [ovde](#).

Fond za humanitarno pravo

Srbija važnost rešavanja ovih problema prepoznaće, van svake sumnje. Čak i u zrelosti pristupa ubedljivo prednjači nad ostalim neposredno involviranim akterima – državama u regionu. Tome u prilog ne govore samo aktivnosti koje Srbija sprovodi u domenu rešavanja konkretnih problema iz ove oblasti koji neposredno spadaju u njenu nadležnost, već i konstantna briga da i problemi koji se nalaze u neposrednoj nadležnosti drugih država u regionu budu tretirani na odgovarajući način. Činjenica je da u regionu ne postoji, barem ne još uvek, usaglašen nivo odgovornosti u pristupu ovoj problematici – mnogi akteri se prema njoj odnose izrazito nekritički, i dalje nastupajući u vrlo subjektivnim okvirima. Zato glas Srbije da je promena te vrste percepcije važan korak ka unapređenju odnosa i uspostavljanju novog kvaliteta u međusobnom razumevanju – vrlo često deluje usamljeno. Ovo, ipak, ne treba da čudi: Srbija je i bila najglasniji protivnik procesa razgradnje (u onoj destruktivnoj formi, kakvu je na tragediju svih poprimio). Logično je da iz ozbiljnosti pristupa u periodu kada su se formirali korenji svih problema sledi i ozbiljnost u svim fazama koje će nastupiti kasnije. Ono na šta još uvek čekamo je: da nedostatak ozbiljnosti nekih drugih aktera definitivno sazri kroz promenu percepcije o svemu što se dogodilo i o pojedinačnim ulogama u tim dešavanjima – danas, kada su rezultati sukoba iz 1990-ih jasno vidljivi, a postoji i dovoljna vremenska distanca od događaja da

se napravi objektivan osvrt na sve što se dogodilo. Važan je zadatak Srbije da pruži pun doprinos razvijanju ove vrste odgovornosti kod svih: kako zbog Srbije, tako i zbog drugih država u našem regionu. Puno međusobno razumevanje i otvaranje šireg koridora za zajedničko funkcionisanje danas i sutra – predstavljaće dobrobit za sve.

Da li su se pitanja u vezi sa regionalnom saradnjom, pomirenjem i procesuiranjem ratnih zločina do sada otvarala u okviru sastanaka Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje EU-Srbija?

Regionalna saradnja uvek zauzima jedno od centralnih mesta u radu Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje EU - Srbija (POSP EU - Srbija). Ova tema je prepoznata kao jedno od najvažnijih pitanja još u periodu kada je zajednički Parlamentarni odbor započeo svoj rad, i konstantno zadržava svoju visoku poziciju.

Regionalna saradnja, zbog svoje važnosti, uvek je razmatrana u nekoliko formata: Biro POSP EU - Srbija definiše je kao jednu od tema na dnevnom redu, parlamentarci sa obe strane detaljno referišu o dešavanjima u ovoj oblasti u periodu između dva susreta Parlamentarnog odbora, a kroz diskusiju se formiraju i zajednički stavovi, primarno u formi zaključaka, koji ulaze u tekst deklaracije.

Ovde je važno napomenuti i sledeće: sva ova pitanja su sa velikom pažnjom

razmatrana od strane svih učesnika u radu Parlamentarnog odbora. Teme koje se neposredno tiču regionalne saradnje ne nailaze samo na interesovanje onih članova EP koji sami dolaze iz država regiona - njima se aktivno bave svi, bez izuzetka. I primat se, generalno, daje temama koje doprinose daljem unapređenju saradnje između država našeg regiona.

Konsenzus i dogovor, kao principi na kojima POSP počiva, važan su standard i za odnose u našem regionu. Srbija, sa svoje strane, ove principe i razvoj odnosa baziran na njima, podržava bez rezerve.

Šta mislite da bi Narodna skupština Republike Srbije mogla da uradi kako bi doprineo procesu pomirenja i uspostavljanja dobrosusedskih odnosa?

Narodna skupština Republike Srbije (NSRS) ima važnu ulogu u ovom procesu: ona se, svakako, u prvom redu ogleda u poslu koji Parlament obavlja u sferi zakonodavstva. Formiranje zakonskih okvira u skladu sa najboljim standardima, podržanim i prihvaćenim od strane svih u regionu, bitan je temelj međusobnog poverenja i sigurnosti u sisteme po kojima funkcionišu naša društva.

Važnu ulogu NSRS ima i kada je reč o rezolucijama, kao instrumentima za utvrđivanje generalnog političkog pravca, ili zauzimanju generalnog stava: i ovde srpski Parlament bez greške vodi računa o aspektu dobrih odnosa u regionu, uvažavajući

interese i dostojanstvo drugih, upravo na način na koji očekuje da se i drugi odnose prema Srbiji. Razumevanje za izazove sa kojima se suočavaju drugi, osjetljivost za tuđu bol i uvažavanje svačijeg napora da se problemi reše, uz principijelan stav da ova pitanja budu tretirana na fer način i objektivno od strane svih - jedini su pravi put.

Ni tu, svakako, nije kraj: NSRS daje svoj doprinos razvoju dobrosusedskih odnosa i u sferi tzv. parlamentarne diplomatiјe, kroz susrete i zajednički rad parlamentaraca iz različitih država regiona. Kontakti ostvareni na pomenute načine nose važnost koja prevaziđa zonu personalnog - oni suštinski doprinose uspostavljanju razumevanja i između naših institucija.

Obaveza je NSRS da sopstvene aktivnosti, na svim navedenim poljima, dalje unapređuje. To je neposredan doprinos i procesu pomirenja i uspostavljanja dobrosusedskih odnosa; to je obaveza prema građanima i prema državi.

Možemo li da očekujemo aktivniju ulogu Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje u promovisanju pitanja važnosti suočavanja sa prošlošću?

Principi zaštite ljudskih prava i vladavine prava, kao bazične vrednosti i načela na kojima počiva EU jasno su ustanovljeni i u praksi POSP EU - Srbija. Ovaj Parlamentarni odbor, svakako, po prirodi posla koji obavlja ima u svom fokusu pitanja

koja se tiču neposredno Republike Srbije. Budući da je odnos Republike Srbije prema problematici adekvatne evaluacije događaja iz neposredne prošlosti u našem regionu ozbiljan i zreo, nije postojala potreba da mu se posvećuje dodatna pažnja u radu Parlamentarnog odbora. Ovakve stavove srpski parlamentarci, izvesno je, dele sa kolegama iz Evropskog parlamenta – u prilog čemu govori činjenica da drugačijih inicijativa, u dosadašnjem radu POSP, nikada nije ni bilo.

Koji je Vaš stav o pitanju uspostavljanja pravde i odgovornosti za počinjene zločine, posebno u kontekstu težnje za članstvom u EU?

Relaksacija odnosa, nakon perioda otvorenih neprijateljstava i destrukcije koja je unesrećila čitave generacije, a društva vratila decenijama unazad, jedini je logičan put. Alternativu smo videli, i kao razumna bića možemo samo – da damo sve od sebe da se ona nikada ne ponovi. Ako smo u stanju da izvučemo pouke i ako smo u stanju da se postaramo da te pouke ostanu trajno upamćene. I tu je normalizacija odnosa i ponovno uspostavljanje međusobnog poverenja neminovan prvi korak. Taj korak, s vremena na vreme, značajno usporava neadekvatno tretiranje pitanja pravde i odgovornosti za zločine: vrlo jednostrano i poražavajuće neobjektivno. Forsirano nametanje krivice samo jednoj strani, kao čisto politički pristup, izaziva teško i opravdano nezadovoljstvo u Srbiji. Istovremeno, ne donosi mir ni drugima: raspiruje negativna

osećanja, dira u rane i podiže tenzije. Ignorisanje tudihih žrtava, ili tendenciozno dimenzionisanje sopstvenih, olako igranje sa teškim pravnim kvalifikacijama – sve su to pojave od kojih naš region ni danas nije izlečen, a koje moramo da odbacimo kao pogrešne, ukoliko imamo nameru da živimo dalje zajedno.

Zaključak može da bude: da nas neće kontekst težnje za članstvom u EU „naterati“ da pronademo odgovore na ove izazove – on će pružiti potrebnu podršku, ali je na nama samima da se izborimo za rešenja koja su na dobrobit svih. Ujedno: da trenutkom ulaska u punopravno članstvo ti izazovi ne prestaju i ne nestaju zauvek – oni su proces, i zahtevaju da se njima kontinuirano bavimo. Pre svega je obaveza nas, iz ovog regionala, da za njih tražimo trajna rešenja.

Na osnovu Vašeg dosadašnjeg iskustva – a imali ste uvid i u Akcioni plan za Poglavlje 23 – koji su to izazovi pred nama u pogledu suočavanja sa prošlošću?

Akcioni plan za Poglavlje 23 posvećuje značajan prostor problematici ratnih zločina. Kao što je dobro poznato, prestankom rada Tribunala u Hagu odgovornost za procesuiranje ratnih zločina u punoj meri prelazi na Republiku Srbiju. Istini za volju, mnoga pitanja su mogla biti tretirana na kvalitativno bolji način, da je takva vrsta prakse postojala od samog početka. U svakom slučaju, postoji niz konkretnih, neretko sasvim tehničkih zahteva, koji se u kontekstu

Poglavlja 23, a vezano za pomenutu problematiku, postavljaju pred Srbiju.

I Srbija pruža više nego dobar odgovor na ovu vrstu zahteva. Oni, između ostalog, uključuju potrebu da se izrade strateški dokumenti, koji tretiraju problematiku ratnih zločina; Republika Srbija je do sada realizovala aktivnosti na temu formiranja radnih grupa (što je neophodna prva faza u izradi dokumenata). Posao koji se nalazi pred nama, svakako, podrazumeva finalizaciju procesa do konačne izrade ovih strateških dokumenata.

Kada je reč o uvođenju neophodnih standarda, i najavljenе izmene zakona nalaze se u zreloj fazi: sa (u najvećoj meri) pripremljenim rešenjima, organizovanom raspravom u stručnoj javnosti i pripremama za ulazak u finalnu proceduru. Konstatovan je i pozitivan pomak po pitanjima na koje se ranije ukazivalo od strane EU, a koja se tiču odgovarajućeg tretmana lica u postupcima i zahtevane efikasnosti u obradi. Sve u svemu – više nego vrlo dobar odziv od strane Srbije na postavljene teme, koji je kao takav i prepoznat od strane naših sagovornika iz EU.

[novosti]

Unapređena treća verzija Aкционог плана za Poglavlje 23

Početkom aprila 2015. godine Ministarstvo pravde Republike Srbije objavilo je treću verziju Akcionog plana za Poglavlje 23 i otvorilo novi ciklus dostavljanja komentara na ovaj dokument. Fond za humanitarno pravo (FHP) je Ministarstvu dostavio [14 preporuka](#) za unapređivanje mera iz Akcionog plana, u oblastima stručnost i efikasnost pravosuđa, ratni zločini i procesne garancije.

Predlozi FHP-a naglašavaju važnost kontinuirane obuke svih aktera u procesuiranju ratnih zločina; ukazuju na potrebu za većim kapacitetima Tužilaštva za ratne zločine;

nude kriterijume za prioritizaciju predmeta za procesuiranje; predlažu mera za unapređivanje rada relevantnih institucija, unapređuju zaštitu svedoka i podršku žrtvama, garantuju posebnu zaštitu žrtava seksualnog nasilja, pravovremeno i detaljno informisanje žrtava o njihovim pravima, kao i korišćenje resursa organizacija i institucija specijalizovanih za pružanje pomoći i podršku žrtvama. Predložena je i izmena

Zakona o pravima civilnih invalida rata, zbog toga što odstupa od međunarodnih standarda poštovanja ljudskih prava i uskraćuje zaštitu velikom broju žrtava u Srbiji.

Ministarstvo pravde je u maju 2015. objavilo

unapređenu treću verziju Akcionog plana, prihvativši 11 preporuka FHP-a.

Od početka procesa izrade Akcionog plana FHP je dostavio ukupno 62 preporuke, od čega je delimično ili u potpunosti usvojeno 52.

**Prava žrtava
ratnih zločina
jedan je od
ključnih izazova
poštovanja
ljudskih prava
u Srbiji**

U FHP-u je 3. jula održana [druga
briefing diskusija](#) o uspostavljanju tranzicione pravde u okviru procesa evropskih integracija Srbije. Na sastanku su učestvovali predstavnici ambasada država članica Evropske unije (EU) i Švajcarske,

predstavnici Delegacije EU, Misije OEBS-a u Srbiji, te organizacija Heinrich Böll Stiftung i Víktimološkog društva Srbije. Tema sastanka bila je zaštita prava žrtava ratnih zločina i drugih teških kršenja ljudskih prava u kontekstu oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji.

O položaju žrtava ratnih zločina u Srbiji, međunarodnim standardima zaštite žrtava kršenja ljudskih prava i domaćem pravnom okviru, učesnike su informisale izvršna direktorka FHP-a Sandra Orlović i direktorka FHP-a za pravna pitanja Milica Kostić. Saša Gajin iz Centra za unapređivanje pravnih studija (CUPS), profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta Union u Beogradu, predstavio je Model zakona o pravima civilnih žrtava povreda ljudskih prava u oružanim sukobima i u vezi sa oružanim

sukobima u periodu od 1991. do 2001. godine, koji su zajednički izradili CUPS i FHP.

Evropski parlament o Srebrenici

U subotu 11. jula 2015. godine obeležena je dvadeseta godišnjica od genocida u Srebrenici. Tim je povodom deo plenarne sednice Evropskog parlamenta (EP) bio posvećen odavanju pošte stradalima, a usvojena je i rezolucija u znak sećanja na Srebrenicu.

Veliki broj poslanika EP je u posebnoj debati o Srebrenici, kojom je počelo zasedanje 9. jula, poslao poruke podrške, ohrabrenja i podsticaja žrtvama i članovima porodica, građanima i političarima na Zapadnom Balkanu. Naglasili su da do održivog pomirenja i zajedničke evropske budućnosti može doći samo utvrđivanjem istine o zločinima,

procesuiranjem odgovornih, prihvatanjem presuda međunarodnih sudova, utvrđivanjem sudbine nestalih, izvinjenjem i žaljenjem za žrtvama, promovisanjem obrazovanja o Srebrenici i drugim zločinima genocida, kao i prepoznavanjem patnji svih žrtava, a naročito silovanih žena. Smatrajući da je dvadeseta godišnjica od genocida u Srebrenici upravo prilika za pomirenje, oni su pozvali političare da prihvate činjenice o prošlosti i svojim primerom građanima pokažu ispravan odnos prema žrtvama i odgovornosti za počinjene zločine. Evropski poslanici su osudili negiranje genocida u Srebrenici i izrazili žaljenje što predlog rezolucije o Srebrenici nije usvojen i pred Savetom bezbednosti Ujedinjenih nacija.

Rezolucija o Srebrenici

Rezolucija EP o obeležavanju sećanja na Srebrenicu osuđuje genocid u Srebrenici, kao i njegovo negiranje i relativizaciju, naglašava važnost procesuiranja odgovornih, sa posebnim naglaskom na domaće sudske procese kojima treba posvetiti više pažnje. Rezolucija poziva i „na razvoj obrazovnih i kulturnih programa kojima se podstiče razumevanje uzroka i podiže nivo svesti o potrebi za gajenjem mira i zaštitom ljudskih prava“. Ona ponavlja stav EP da su regionalna saradnja

i proces evropskih integracija najbolji načini za promovisanje pomirenja, kao i za prevladavanje mržnje i podela.

Rezoluciju su predložili predstavnici pet političkih grupa, među kojima Evropska narodna stranka, Progresivni savez socijalista i demokrata, Evropski konzervativci i reformisti, Savez liberala i demokrata i Zeleni/ Evropski slobodni savez.

Evropska komisija o Srebrenici

Poštu žrtvama srebreničkog genocida

Evropska komisija (EK) odala je putem Izjave visoke predstavnice/potpredsednice Federike Mogerini povodom komemoracije 20-godišnjice genocida u Srebrenici. U izjavi se podseća na ideju vodilju u izgradnji EU kao tvorevine mira, koja je krajem XX veka izneverila očekivanja da u Evropi više neće biti rata. Genocid u Srebrenici danas stoji kao sećanje na stradanje žrtava, ali i kao podsetnik na suštinu EU kao zajednice koja poštuje i neguje različitosti i ne toleriše podele koje mogu da uzrokuju nove sukobe.

Cvet Srebrenice

Poruke Evropskog parlamenta Srbiji

Predsednik EP Martin Šulc posetio je 15. jula Srbiju i tom prilikom se sastao sa predstavnicima Vlade, Narodne skupštine, predsednikom Srbije, kao i sa nevladinim organizacijama. U svom [govoru](#) pred poslanicima Narodne skupštine Republike Srbije Šulc je podsetio na temelje Evropske unije, koja je inicirana samo nekoliko godina posle završetka Drugog svetskog rata i postala bastion mira i stabilnosti na evropskom tlu. Podstakao je Srbiju da se, po ugledu na države Evrope, svakodnevno suprotstavlja „povratku

*Obraćanje predsednika EP-a u Narodnoj skupštini Republike Srbije
(European Union 2015 – EP/Pedja Milosavljević)*

starih demona, mržnje, netolerancije, neprijateljstva i agresije” i da se bori za „mir i za razumevanje”. Posebno je naglasio važnost očuvanja sećanja na zločine i njihove žrtve, kao preduslova pomirenja: „Pomirenje može biti samo kada se priznaju patnje i bol koji smo doživeli, kada se setimo toga kako

su otrovna retorika i populistička hajka omogućili nasilna dela.” On je takođe pozdravio odlazak predsednika Vlade Republike Srbije na komemoraciju povodom dve decenije od genocida u Srebrenici, i upozorio da [incident](#) u Potočarima mora biti podsticaj da se na pomirenju radi još intenzivnije.

Da li Srbija zaista ispunjava političke kriterijume za članstvo u EU?

Goran Milić, programski direktor za Zapadni Balkan, Civil Rights Defenders

Srbiji ne postoji gotovo niko ko nije čuo za kriterijume iz Kopenhagena koji se tiču uslova koje jedna država treba da ispuni kako bi mogla da pristupi Evropskoj uniji. Ono što je trenutno jedan od fokusa ne samo Srbije, već i Evropske komisije, jesu politički kriterijumi. Oni su na prvi pogled definisani prilično široko, što ostavlja prostora obema stranama da ovaj zahtev tumače različito i u skladu sa svojim potrebama. Sa jedne strane, Srbija se trudi da uradi što manje u vezi sa ovim kriterijumima, a sa druge Evropska unija često ne traži dovoljno odlučno da se reforme u ovoj oblasti sprovedu.

Politički kriterijumi su definisani kao „stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje prava manjina“. Srbija ne ispunjava nijedan od ovih kriterijuma, niti Vlada Srbije smatra da suđenja za ratne zločine, utvrđivanje činjenica o teškim povredama ljudskih prava tokom 1990-tih godina, kao i bilo šta što je povezano sa suočavanjem sa prošlošću, utiče na ispunjavanje bilo kog od ovih kriterijuma. Njihovo ignorisanje je za sada „uspešno“, budući da EU nije preterano jasna i glasna u vezi sa ovim pitanjem koje je suštinsko za budućnost Srbije. U poslednjim izveštajima koje su Evropska komisija i

Goran Milić

Evropski parlament objavili o napretku Srbije, suočavanje s prošlošću je dobilo malo mesta i to najviše zahvaljujući Fondu za humanitarno pravo i partnerskim organizacijama. Međutim i pored toga, na obe strane (Srbija i EU) nema onih koji će naglasiti da je utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima u nedavnoj prošlosti prioritet u procesu evropskih integracija.

Prvi deo definicije političkih kriterijuma tiče se stabilnih institucija koje garantuju demokratiju. Da li je moguće da Srbija ima *stabilne institucije koje garantuju demokratiju* ukoliko u Parlamentu i dalje ne mogu da se donesu jasne i nedvosmislene rezolucije i deklaracije, koje će osuditi ne samo genocid u Srebrenici već i druge ratne zločine koji su činjeni u ime Srbije? Da li je isti taj Parlament

institucija koja garantuje demokratiju, ako su u njenom sastavu isti oni ljudi koji su bili u vojsci, policiji i drugim institucijama odgovornim za zločine 1990-tih? Pošto se definicija demokratije već dugo vremena ne odnosi na slobodne izbore i vladavinu većine, već na poštovanje svih onih koji su manjina u bilo kom smislu, da li je moguće da bez rasvetljavanja teških povreda ljudskih prava upravo onih koji nisu pripadali većinskoj naciji može biti govora o demokratiji u Srbiji? Da li bilo koja institucija može biti *stabilna* ako u njoj rade oni za koje postoji osnovana sumnja da su bili počinioци teških kršenja ljudskih prava? Da li država uopšte može imati *stabilne institucije koje garantuju demokratiju*, ako u isto vreme uporno krije (i od Haškog tribunala i od javnosti) podatke koje se odnose na različite „akcije“ koje su vojska i policija preduzimale tokom 1990-tih? Da li BIA, koja je od kraja 1980-tih promenila ime, ali ne i metode, može *garantovati demokratiju* u Srbiji? Da li su sudovi koji u presudama skrivaju vezu između države Srbije i počinjenih zločina *garancija demokratije*?

Da li u Srbiji postoji *vladavina prava* ako je tužilac za ratne zločine fokusiran na uspostavljanje balansa između broja počinilaca koji su Srbi i onih koji to nisu, umesto da bude fokusiran na činjenice, svedoke i žrtve? Da li možemo govoriti o dobrom okruženju za vladavinu prava, ako onaj koji je na čelu najvažnije institucije u državi (predsednik Republike) upozorava tužioca za ratne zločine da „razmisli šta to kopa po

Srbiji“ u trenutku kada je otkrivena (još jedna) masovna grobnica sa telima kosovskih Albanaca? Da li pravo (i pravda) zaista vladaju u Srbiji ukoliko žrtve ne mogu dobiti reparacije, a Zakon o civilnim žrtvama rata uopšte ne prepoznaje neke kategorije žrtava?

Sledeći politički kriterijum za pristupanje EU tiče se *ljudskih prava*, i za njega Srbija tvrdi da se u ovom trenutku gotovo u potpunosti poštuje. Međutim, da li možemo govoriti o punom poštovanju ljudskih prava u sadašnjosti, ukoliko nemamo odgovore na pitanja ko je sve i pod kojim okolnostima kršio osnovno ljudsko pravo (pravo na život) u prilično bliskoj prošlosti? Bez obzira da li su to bili građani Hrvatske, BiH ili Kosova, građani Srbije koji su druge nacije ili pak novinari koji nisu bili po volji tadašnjem režimu, još uvek nema zvaničnog (sudskog ili državnog) odgovora na pitanja – ko, kada, kako i zašto? Da li možemo govoriti o državi koja poštuje *ljudska prava*, kada direktorka njene Kancelarije za ljudska i manjinska prava kaže da su tvrdnje o sistematskoj torturi u Sandžaku 1990-tih „neumesne i neosnovane“, iako o tome govore ne samo brojne fotografije, lekarski nalazi, iskazi svedoka i žrtava, već i relevantni izveštaji Ujedinjenih nacija? Da li se može reći da neka država poštuje ljudska prava u sadašnjosti tako što njeni predstavnici sprovode hajku protiv organizacije za ljudska prava koja zahteva da se utvrde činjenice o umešanosti načelnika Generalštaba Vojske u ratne zločine nad civilima i

skrivanje tragova tih zločina?

Poslednji kriterijum, koji se odnosi na *poštovanje prava manjina*, nikada nije bio nešto što su predstavnici bilo koje vlasti u Srbiji voleli. Manjine su uvek bile percipirane kao nužno zlo i kao oni kojima se neka prava *poklanjaju*, najčešće pod pritiskom upravo Evropske unije. Zbog toga i ne čudi potpuna nezainteresovanost za bilo kakvu pravdu i reparacije povodom kršenja ljudskih prava nacionalnih i drugih manjina u Srbiji. Da li se može govoriti o poštovanju prava manjina, ako upravo one manjine čija su ljudska prava najviše kršena tokom 1990-tih i dalje ne učestvuju u javnom životu, a o njihovom odstranjivanju iz institucija krajem 1980-tih i početkom 1990-tih gotovo da i nema reći? Postoji li mogućnost da se poštuju manjinska prava jedne nacionalne zajednice, a da se u isto vreme oni bez izuzetka u medijima nazivaju teroristima i onima koji uvek misle zlo većinskoj zajednici? Ima li poštovanja prava nacionalnih manjina u sadašnjosti ako otmice, nestanci,

ubistva i tortura nad pripadnicima ovih zajednica u prošlosti još uvek nisu dobili svoj sudski (i drugi) epilog?

Srbija je početkom ovoga veka veoma želela da postane članica Saveta Evrope. Prema jednoj školi mišljenja, trebalo je insistirati na punom poštovanju ljudskih prava, a naročito na suočavanju s prošlošću i suđenjima za ratne zločine, pre prijema u ovu važnu organizaciju. Prema drugoj školi mišljenja, Srbiju je trebalo primiti, pa tek onda insistirati na ispunjavanju ovih i drugih uslova. Ubistvom tadašnjeg premijera Zorana Đindjića, prevagu je odnela ova druga i Srbija je postala članica uprkos tome što uslovi nisu bili ispunjeni. To je bila velika greška koju je načinila međunarodna zajednica i koja je nanela štete procesu suočavanja s prošlošću. Evropska unija je na putu da učini sličnu grešku zbog ponavljanja da Srbija *uglavnom* ispunjava političke kriterijume i odbijanjem da suđenja za ratne zločine i utvrđivanje istine postavi visoko na listi prioriteta.

[Suđenja za ratne zločine - pregled]

[donete presude]

Predmet Tenja II

Viši sud u Beogradu doneo je 6. aprila [presudu](#) kojom je optuženog Žarka Čubrila oslobođio optužbe za ratni zločin protiv civilnog stanovništva. [Optužnica Tužilaštva za ratne zločine \(TRZ\)](#) teretila ga je da je, kao pripadnik Teritorijalne odbrane (TO) u mestu Tenja (Hrvatska), ubio 11 hrvatskih civila. Obrazlažući donetu presudu, predsednik veća naveo je da sud nije nesporno zaključio da je optuženi izvršio delo za koje se tereti.

civila, a njegovu čerku i snaju više puta silovao i seksualno zlostavljaо. Obrazlažući donošenje oslobođajuće presude, predsednica sudskega veća navela je da tokom postupka nije dokazano da je optuženi izvršio krivično delo za koje se tereti.

Predmet Beli Manastir

Viši sud u Beogradu, u ponovljenom postupku, doneo je 29. maja [presudu](#) kojom je optužene Zorana Vukšića, Slobodana Strigića i Branka Hrnjaka oglasio krivim zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva, i osudio ih na kazne zatvora u trajanju od 20, 15 i 5 godina. Njima je [optužnicom](#) TRZ stavljeno na teret da su, kao pripadnici SUP-a Beli Manastir, 17. oktobra 1991. godine, u okolini Belog Manastira (Hrvatska) učestvovali u ubistvu četiri civila hrvatske nacionalnosti.

Predmet Bijeljina II

Viši sud u Beogradu doneo je 14. aprila [presudu](#) kojom je optuženog Miodraga Živkovića oslobođio optužbe da je izvršio ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Njemu se [optužnicom](#) TRZ stavljalo na teret da je, kao pripadnik dobrovoljačke jedinice, sa još četiri, za isti zločin pravosnažno osuđena lica, u junu 1992. godine u Bijeljini (BiH) ubio jednog bošnjačkog

Predmet Logor Luka

Apelacioni sud u Beogradu je ukinuo 10. juna [presudu](#) Višeg suda u Beogradu kojom je Boban Pop Kostić osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dve godine zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, i predmet vratio prvostepenom суду na ponovno odlučivanje.

Apelacioni sud je našao da je prvostepeni sud učinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka jer je svoju odluku zasnovao na pročitanom isaku oštećenog koji je dat pred Kantonalnim sudom u Tuzli.

[Optužnicom](#) TRZ Bobanu Pop Kostiću je stavljen na teret da je, kao pripadnik Prve posavske pešadijske brigade Vojske Republike Srpske (VRS), dana 10. maja 1992. godine, u formiranom logoru „Luka“ u Brčkom (BiH) jednog bošnjačkog civila telesno povredio i psihički mučio.

Predmet Skočići

Viši sud u Beogradu, u ponovljenom postupku, doneo je 16. juna [presudu](#) kojom je Damira Bogdanovića i još pet optuženih oslobođio od optužbe da su izvršili ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Njima je izmjenjenom [optužnicom](#) TRZ bilo stavljen na teret da su, kao pripadnici paravojne jedinice

Simini četnici, 1992. godine u selu Skočići (Zvornik, BiH) mučili, opljačkali, a nakon toga ubili 28 Roma, dok su tri oštećene, stare 13, 15 i 19 godina, više meseci držali zatočene, tukli ih, silovali i seksualno ponižavali. Obrazlažući donesenu presudu, predsednica veća je navela da je sud u ponovljenom postupku postupio po primedbama Apelacionog suda i našao da nema dokaza da su optuženi izvršili krivično delo za koje se terete.²

Predmet Sotin

Viši sud u Beogradu je doneo 26. juna [presudu](#) kojom je optužene Žarka Miloševića i Dragana Mitrovića oglasio krivim zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, i osudio na kazne zatvora u trajanju od 9 i 15 godina. Istom

Spomenik ubijenim meštanima Sotina

² Videti saopštenje FHP-a: „Dobre vesti za počinioce ratnih zločina“, 17. jun 2015, <http://www.hlc-rdc.org/?p=29371>.

presudom optuženi Mirko Opačić, Dragan Lončar i Miroslav Milinković oslobođeni su optužbe da su izvršili ratni zločin protiv civilnog stanovništva. [Optužnica](#) TRZ teretila ih je da su, u periodu od sredine oktobra do kraja decembra 1991. godine u Sotinu

(Hrvatska), kao pripadnici lokalnih struktura novoformirane vlasti, ubili 16 civila hrvatske nacionalnosti. U odnosu na oslobađajući deo presude, sudsko veće je našlo da nije dokazano da su optuženi Lončar, Opačić i Milinković izvršili krivično delo za koje se terete.

[suđenja u toku]

Predmet Lovas

Protiv Milana Devčića i još 10 optuženih vodi se ponovljeni postupak zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. [Optužnica](#) TRZ tereti ih da su kao pripadnici JNA, formacije *Dušan Silni* i lokalne vlasti, tokom oktobra i novembra meseca 1991. godine, u Lovasu (Hrvatska) lišili života 41 civila hrvatske nacionalnosti.

Krivični postupak u odnosu na optuženog Dragana Bačića je obustavljen, jer je preminuo 9. marta 2015. godine. Dana 29. aprila, te 27. i 28. maja optuženi su iznosili svoje odbrane, a 2. i 3. jula ispitivan je stručni savetnik vojne struke koga je angažovao optuženi Miodrag Dimitrijević, dajući svoje viđenje prethodno obavljenog veštačenja o komandnoj ulozi Dimitrijevića.

Predmet Gradiška

Protiv Gorana Šinika vodi se postupak zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. [Optužnica](#) TRZ tereti ga da je, kao pripadnik VRS, 2. septembra 1992. godine, u mestu Bok Jankovac (BiH) ubio civila hrvatske nacionalnosti.

Na glavnom pretresu 18. juna optuženi je [izneo svoju odbranu](#), negirajući izvršenje krivičnog dela i navodeći da oštećenog ne poznaje, te da je u vreme izvršenja dela, kao pripadnik izviđačke jedinice Vojske Republike Srpske, najverovatnije bio angažovan na drugom lokalitetu.

Predmet Ćuška/ Qyshk

Protiv Toplice Miladinovića i još 12 okrivljenih vodi se

ponovljeni postupak zbog krivičnog dela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Oni se [optužnicom](#) TRZ terete da su, kao pripadnici 177. vojnoteritorijalnog odreda Peć, tokom aprila i maja 1999. godine u selima Ljubenić/Lybeniq, Ćuška/Qyshk, Pavljan/Pavlan i Zahać/Zahaq (opština Peć, Kosovo) ubili najmanje 109 albanskih civila.

Spomenik žrtvama u centru Ćuška/Qyshk

[Ponovljeni postupak počeo](#) je 8. juna. Optuženi su se izjasnili da nisu krivi, a njihovi branioci su izneli uvodna izlaganja. Vanraspravno veće donelo je 9. juna rešenje kojim se ovaj postupak spaja sa postupkom koji se vodi protiv optuženih Vladana Krstovića, Lazara Pavlovića i Milana Ivanovića koji se u okviru predmeta *Ljubenić/Lubeniq* terete za istovrsno krivično delo. Njima se [optužnicom](#) TRZ stavlja na teret da su kao pripadnici 177. vojnoteritorijalnog odreda Peć, 1. aprila 1999. godine u selu Ljubenić/Lubeniq (opština Peć, Kosovo) ubili najmanje 42 albanska civila. Sudsko veće je, takođe, donelo rešenje kojim je krivični postupak prema optuženom Ranku Momiću razdvojen.

Predmet Sanski Most

Protiv Miroslava Gvozdena vodi se postupak zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. [Optužnica](#) TRZ tereti ga da je zajedno sa četiri pripadnika VRS, sveteći poginulog brata, 5. decembra 1992. godine u mestima Tomašica i Sasine (opština Sanski Most, BiH), ubio šest i ranio jednog civila hrvatske nacionalnosti.

Tokom [aprila](#) i [maja](#) 2015. godine ispitano je šest svedoka, a suđenje se nastavlja 20. jula.

Predmet Ovčara

Pred Apelacionim sudom vodi se postupak³ protiv Miroljuba Vujovića i još 12 optuženih zbog ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika. [Optužnica](#) TRZ tereti ih da su 20. i 21. novembra 1991. godine, na poljoprivrednom dobru Ovčara u Vukovaru (Hrvatska), kao pripadnici TO Vukovara i dobrotoljačke jedinice *Leva supoderica*, koje su bile u sastavu tadašnje JNA, ubili 200 ratnih zarobljenika.

³ U predmetu Ovčara Vrhovni kasacioni sud doneo je presudu 19. juna 2014. godine, kojom je usvojio zahteve za zaštitu zakonitosti okrivljenih i ukinuo pravosnažnu presudu Apelacionog suda u Beogradu kojom su okrivljeni oglašeni krivim, a predmet vratio Apelacionom sudu na ponovno odlučivanje o žalbama izjavljenim na osuđujući deo prvostepene presude. Prilikom ponovnog odlučivanja o žalbama okrivljenih, Apelacioni sud je odlučio da otvorí glavni pretres.

Spomenik žrtvama na Ovčari

Na suđenju koje je počelo 15. juna okriviljeni su izneli svoje odbrane, ispitana su dva svedoka i dva svedoka-saradnika. Jedan od ispitanih svedoka je oštećeni koji je preživeo zločin na Ovčari i koji je svedočio u korist jednog od optuženih, navodeći da je on dobar čovek i da sigurno nije ubijao ratne zarobljenike. Tokom ispitivanja svedoka-saradnika javnost je bila isključena.

Predmet Bosanski Petrovac – Gaj

Protiv Milana Dragišića vodi se postupak zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Optužnica TRZ tereti ga da je kao pripadnik VRS, 20. septembra 1992. godine u naselju Gaj u Bosanskom Petrovcu (BiH), sveteći poginulog brata, ubio tri i pokušao ubiti tri bošnjačka civila.

Na suđenju održanom 15. juna optuženi se branio da mu nije poznato da li je ubio civile, jer je zbog smrti brata bio „van sebe” i da mu je pred očima „bilo sve crno”. Određeno je neuropsihijatrijsko veštačenje optuženog na okolnosti da li je bio uračunljiv u vreme izvršenja krivičnog dela.

Suđenja u predmetima *Trnje* i *Sanski Most* – *Kijevo* nisu održana jer sudu nisu pristupili pozvani svedoci, usled lošeg zdravstvenog stanja i kasnog uručenja poziva. Svedok u predmetu *Sanski most - Kijevo* obavestio je sud da se boji dolaska u Beograd, ali je pristao da svedoči putem video-konferencijske veze.

Fond za humanitarno pravo

Dečanska 12
11000 Beograd, Srbija

Tel: +381-11-3349-600
+381-11-3349-766
+381-63-210-536

e-mail: office@hlc-fdc.org
www.hlc-fdc.org

Društvene mreže:

@FPHPHLC #towardsJUSTICE
 fond.za.humanitarno.pravo

presshlc

